

عفاف و حجاب از منظر قرآن

استاد راهنما: سعیده حزب‌اوی

دبیر: ربابه عطشانی

طلبه: فاطمه معرف

طلبه: زینب محیسن

حوزه علمیه فاطمیه اروند کنار

چکیده

حجاب و عفاف یکی از احکام مسلم دین اسلام است که اصل آن از ضروریات می باشد که در گذر زمان از سنت به سوی مدرنیته، فراز و نشیب های زیادی را طی کرده است. در این میان مردان و زنان به خصوص زنان در مسیر تند باد حرکت به سوی مدرنیسم، در معرض برهنگی فرهنگی و فرهنگ برهنگی قرار گرفتند تا در توسعه سرمایه داری نقش خویش را ایفا کنند اما با گذر زمان از هویت و شخصیت و ماهیت خود بیشتر دور شدند، و در یک حرکت جدید با بازگشت دوباره به سوی منیت خویش و توجه به سرشت و طبیعت و احتیاجات حقیقی خود را، در میان معنویت، هویت خویش را در «عفاف و حجاب» جستجو کردند نگاهی به مبانی حجاب و عفاف که برخاسته از حقایق دین و در افق بالاتر از عالم ماده تدوین و تبیین شده است، در عصر برهنگی، تنها پاسخ مثبت و حقیقی به نیازهای درونی و بازگشت به گرایش های فطری جامعه انسانی است که سلامت، امنیت، معنویت و کمال را در خانواده و اجتماع میسور می سازد؛ و این انتخاب تنها راه رسیدن به کمال و سعادت الهی است، مبانی و ریشه و راه های این حقیقت را میتوان از بطن قرآن و روایت های اصیل اسلامی به دست آورد. یا أیها النبی قل لأزواجک وبناتک و نساء المؤمنین یدنین علیهن من جلابیبهن ذلک أدنی أن یعرفن فلا یؤذین وکان الله غفوراً رحیماً. ای پیامبر به زنان و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو پوششهای خود را بر خود فروتر گیرند این برای آنکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند به احتیاط نزدیکتر

است و خدا آمرزنده مهربان است. (الأحزاب، آیه ۵۹) بر این اساس، حجاب و عفاف پدیده مذهبی - ارزشی مهمی در تعالیم اسلامی است و توجه به زمینه های فرهنگی - اجتماعی به عنوان بستر آن بسیار شایسته و لازم است و اشاعه و تعمیق آن نیازمند آموزشهای بنیادین و مداوم در خانواده مدرسه دانشگاه و اجتماع است. از این روی در این مقاله مسایل مختلف «عفاف و حجاب» از قرآن مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. روش تحقیق به صورت تحلیل محتوای است که به شیوه کتابخانه ای جمع آوری شده است. امید است این تحقیق توسعه فرهنگ حجاب و عفاف در جامعه تأثیرگذار باشد

کلید واژه ها: قرآن، حجاب، عفاف، تبرج،

مقدمه

پوشش و عفاف از آن جهت که یک امر فطری است و برای حیات اجتماعی انسان ضرورت دارد، در ادیان و مذاهب الهی دارای جایگاه خاصی است. تمام ادیان آسمانی، حجاب و پوشش را بر زن واجب و لازم شمرده اند و جامعه بشری را به سوی آن فراخوانده اند؛ زیرا حیا و لزوم پوشش به طور طبیعی در نهاد زنان به ودیعت نهاده شده و احکام و دستورهای ادیان الهی هماهنگ و همسو با فطرت انسانی تشریع شده است. بر اساس اصل لزوم هماهنگی و تناسب آفرینش و قانونگذاری^۱ خداوند لباس و پوشاک را در لابلای نعمت های بیکرانیش به بشر ارزانی داشت^۲ و اشتیاق درونی زنان به «حجاب» را با تشریع قانون پوشش مستحکم ساخت تا گوهر هستی «زن» در صدف پوشش صیانت گردد و جامعه از فرو افتادن در گرداب فساد و تباهی نجات یابد. بدون تردید جهان بینی و انسان شناسی هر فرهنگ و مکتب، نقش اساسی و مهمی در انتخاب نوع و کیفیت پوشش دارد.^۳ بر اساس جهان بینی ادیان الهی که انسان خلیفه خداوند و مرکز و محور جهان هستی است و رسالت کسب معرفت و تهذیب نفس و اصلاح جامعه را بر دوش دارد و حیاتش در جهان آخرت نیز ادامه دارد، باید جسم زن و چشم مرد پوشیده گردد تا غرایز شهوانی مهار و کنترل شود و استعداد های معنوی و عقلانی بشر در پرتو رهیافت های فطری و هدایت های وحیانی شکوفا گردد. گرچه انتخاب لباس و پوشاک

برآیند اندیشه و اراده آدمی است، ولی بر بینش و اراده انسانی نیز تأثیر می‌گذارد و می‌تواند به عنوان زمینه‌ساز تعالی یا انحطاط فردی و اجتماعی نقش آفرینی کند^۱.

۱

مفهوم حجاب

حجاب در اسلام اهمیت ویژه‌ای دارد و از نصوص قرآنی است به همین خاطر مسائل جزئی درباره‌ی حجاب ، در قرآن کریم مطرح شده و ما مسلمانان هم به آن پایبند بوده ایم ، اما علی‌رغم ایمان و پایبندی ، اغلب آن را به به خوبی نمی‌شناسیم؛ حتی بعضاً نمی‌دانیم که آیا قرآن کریم حجاب را مطرح کرده است یا خیر؟! مسلم است که در این صورت دچار مشکل خواهیم شد و نمی‌توانیم از آن به خوبی دفاع کنیم و مانند گذشته اندیشه های غلط و بی اساس به نام آن رواج خواهد یافت.

پرده ، حائل و ساتر و اصطلاحاً به پوشش بانوان حجاب ، گفته میشود. در قرآن ، لفظ حجاب وجود دارد ولی فقط درباره‌ی همسران پیغمبر (صلی الله علیه و اله) به کار رفته ، آن هم نه به معنی پوشش زنان . قرآن مصداق و نوع حجاب و مباحث دیگر آنرا دقیقاً بیان می‌کند ؛ اما نه تحت عنوان حجاب . این از ویژگیهای خاص قرآن است ، که در عین حالی که جوانب مختلف یک مسأله را توضیح میدهد ، آنها را تحت عناوین فصل بندی شده ، مطرح نمی‌کند . این متکلمان و علما هستند که موضوعات را دسته بندی و نامگذاری میکنند و از آنها بحث می‌کنند.

در فقه ، لفظ حجاب برای پوشش بانوان به کار نمی‌رود ، بلکه به جای آن ، لفظ ((ستر)) به کار می‌رود؛ ولی کلمه حجاب برای پوشش زن ، شایع و اصطلاح شده و در مبحث پوشش بانوان ، در همین معنی اصطلاحی ، گمان کرده اند از آن جا که لغت 'که پوشش است ، به کار میرود ، نه معنی لغوی آن ، که پرده باشد بعضی

حجاب به معنی پرده است حجاب اسلامی یعنی در پرده بودن زن! و حجاب یعنی پرده نشینی و زن خوب زنی است که همیشه در خانه پشت پرده باشد و بیرون نیاید همین تلقی از حجاب سبب افراطی هایی شده تا بعضی که از اندیشه قرآنی اطلاع ندارند و یا دارند و خود را به نادانی میزنند؛ حجاب را به پرده نشینی تعبیر کرده و به آن حمله کنند.

مفهوم عفاف

عفاف، نوعی از مصادیق حجاب است و حالتی از حالتهای نفسانی است که با وجود آن، شهوت نمی تواند به نفس غلبه کند. بنابراین خودداری نفس از شهوت و تمایلات غیر شایسته، در هر شخصی و در هر موضوعی عفت نامیده میشود. عفت، انقیاد قوه شهویه، در مقابل امر و نهی از عقل، همچون ازدواج و خوردن در حد اعتدال عقلی و عرفی است.

خانم دکتر فریبا elasوند در مصاحبه خبری فرمودند((اقتدار فرهنگی حجاب در ایران و خانواده به تدریج کمرنگ می شود و دغدغه بسیاری از مردم ایران می باشد و نیمی از بار عفت عمومی بر عهده مردان است)).

. (www.yic.ir. ۱۳۹۳/۲/۳۲)

تاریخچه حجاب

در طول همه اعصار و در بسیاری از تمدنها، سطوح مختلفی از پوشش در شکل های گوناگون وجود داشته است. در منابعی مانند تاریخ ویل دورانت، تاریخ اسلام پطروشفسکی، تاریخ اجتماعی ایران تألیف مرتضی راوندی و حتی منابعی قدیمی تر مانند تاریخ یونان و دنیا اثر هر دو دوت که پیش از میلاد مسیح نوشته شده است. گزارشها حاکی از این است که، زنان و مردان هنگام حضور در جامعه، دارای اندکی از پوشش بوده اند.

حجاب در این معنا، تأسیس شده توسط اسلام نیست، اما درباره حدود آن، همواره تفاوت هایی وجود داشته است (علی اضر، غروی، <پاسخ به چند پرسش (جن، حجاب، تعزیر،...>) جامعه ایران از لحاظ پوشش زنان، یکی از اخلاقی ترین جوامع دنیاست، در حالیکه در بقیه نقاط دنیا بی حجابی و برهنگی وجود دارد و اکثر مردان و زنان برهنه ظاهر می شوند و اقلیت با حجاب هستند در ایران بی حجاب وجود ندارد، به این معنی که همان قشر بی حجاب هم، با حجاب ناقص ظاهر میشوند. حجاب قبل از اینکه تکلیف زن باشد، حق زن است. ما در مورد این مسأله ادله ی متیقن و مستدل و کافی، اخلاقی، عقلی، فطری و استدلالی قوی و متین داریم. آنچه مسلم و کاملاً واضح است، این است که پدیده برهنگی تقریباً مختص شصت، هفتاد سال اخیر است، در قرن گذشته، در هیچ کجای دنیا نه شرق و نه غرب، نه در جوامع یهودی، زردشتی، مسیحی، مسلمان، حتی قبائل دور افتاده، پدیده ای به نام برهنگی مرد و زن، به خصوص برهنگی زن، وجود نداشته است. در همین سیر تاریخی می بینید، مسأله برهنگی اجتماعی و به خصوص برهنگی زن، حداکثر مربوط به صد سال اخیر است از جنگ جهانی دوم به بعد، در غرب و اروپا برهنگی زن به جای یک ضد ارزش و توهین، تحت عنوان آزادی مطرح شد و بعد از آن، به کل جهان سرایت کرد به خاطر سلسله نظامی، فرهنگی و اقتصادی اروپایی غربی و آمریکا در یکی، دو قرن اخیر، این فرهنگ به کل دنیا، منتقل شد. در ایران، کشف حجاب توسط رضا خان و به دستور انگلیس و غرب، با زور، انجام گرفت و حالا بدون نیاز به زور، با تدبیر رسانه ای و با فرهنگ سازی و تبلیغات، کاری میکنند که بی حجابی با انگیزه ی درونی، مورد استقبال واقع شود.

فلسفه حجاب و پوشش

فلسفه اینکه پوشش بر زن واجب شده اما بر مرد نه این است که میان زن و مرد در این رابطه تفاوت جدی وجود دارد؛ زن مظهر جمال و زیبایی و لطافت است ولی مرد مظهر شیفتگی و عشق به زن است، زن در ذات خود میل به خود آرایی خودنمایی و جلوه گری دارد و به همین سبب، تبرج از مختصات زنان است، اما مرد میل به اظهار عشق، دلدادگی و چشم چرانی دارد. لذا همانطور که در آیه (۳۱-۳۰ سوره مبارکه نور) سفارش

شهید مطهری با تکیه بر آیه مذکور در کتاب مسئله ی حجاب خود بیان میدارد که مطلبی که از این آیه استفاده میشود و یک حقیقت جاودانی است اینست که زن مسلمان باید آنچنان در میان مردم رفت و آمد کند که علائم عفاف و وقار و سنگینی و پاکی از آن هویدا باشد و با این صفت شناخته شود و در این وقت است که بیماردلان که دنبال شکار می گردند از آنها مایوس میگردند)

حیطه ی گفتاری زبانی

قرآن با خطاب (فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض وقلن قولا معروفا)) (احزاب (۳۲) پس به گونه ای هوس انگیز سخن نگویند که بیماردلان در شما طمع کنند و سخن شایسته بگویند

حیطه ی رفتاری حرکتی

و قرن فی بیوتکن ولا تبرجن تبرج الجاهلیة الاولى)) (احزاب (۳۳) و در خانه های خود بمانید و همچون جاهلیت نخستین در میان مردم ظاهر نشوید.

حیطه شناختی

یابنی آدم قد انزلنا علیکم لباساً یواری سوءاتکم وریشاً ولباس التقوی ذلک خیر)) (اعراف (۲۵) ای فرزند آدم! لباسی را برای شما فرستادیم که اندام شما را می پوشاند و مایه ی زینت شماست؛ اما لباس پرهیزگاری بهتر حال باید دید وظیفه ی افراد و جامعه در قبال این سه حیطه در باب حجاب و عفاف چیست تا هم .است جامعه اسلامی وظیفه خویش را انجام داده باشد و هم اجتماع از آسیبها و آفات برهنگی و بی حجابی در امن

بماند. قبل از اینکه بخواهیم وظایف و اقدامات پیشگیرانه را بیان کنیم به هشدارهای امام باقر (ع) گوش می سپاریم که حساسیت و ارزش اقدام و عمل خود را پیش تر درک کنیم. شاگردان در مکتب درس امام باقر (ع) سوالات خود را مطرح می کردند. شخصی پرسید جاهلیت نخستین کدام است و آیا جاهلیت دیگری هم هست. حضرت پاسخ فرمودند به زودی جاهلیت دیگری خواهد آمد. آنگونه که از جدم پیامبر اکرم (ص) شنیدم جامعه اسلامی گرفتار سه دوره ی خطرناک

خواهند شد. که خطر هر دوره از دوره ی قبل فجیع تر خواهد

نتیجه

آنچه از این موجز مقال میتوان دریافت اینکه آرامش روانی افراد و امنیت اجتماعی از مولفه های پیوند خورده با وضعیت پوشش حجاب و عفاف افراد آن جامعه است. چرا که میل جنسی اگر در مسیر مشروع خود یعنی ازدواج هدایت نشود با وسوسه شیطان و همچنین بسترسازی زنان باطنازی و خود نمایی آرایش کردنها و در یک کلام ملعبه دست مردان بی قید و بند شدن چنان آتشی برخواهد افروخت که فرد و جامعه از آسیب آن در امان نخواهد بود. برای پرهیز از آسیبهای خطرناک و ویران کننده برهنگی و بی عفتی در جامعه باید به فطرت الهی خود مراجعه کرد و بازگشت و توبه نمود و به تعلیم انسان ساز قرآن گردن نهاد و آنها را اجرا کرد که بخشی از این فرامین در این مقاله عنوان شده است. همچنین همه آحاد افراد جامعه و مسوولین باید به اصل الهی و واجب امر به معروف و نهی از منکر بیش از پیش توجه و اهتمام کنند چرا که نپرداختن به این مهم خسارتهای غیر قابل جبرانی را بدنبال خواهد داشت. دیگر نکته اینکه بی بندوباری . بی عفتی ظلمی بزرگ است که افراد هم در مقام اعتقاد و هم در مقام عمل به خود و خدا و جامعه روا می داند، زیرا که حجاب قانون

الهی است و عدم رعایت آن ظلم به خدا و همچنین ظلم به تک تک افراد جامعه است که حقوق افراد آن پایمال میشود و از طرفی ظلم به خود است که خداوند می فرماید

ان الله لا يظلم الناس شيئا ولكن الناس انفسهم يظلمون « (یونس ۴۴) خداوند هیچ به مردم ستم نمی کند ولی این مردمند که به خویشان ستم میکنند

فهرست منابع و مآخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- ۱- رحیم پورازغدی حسن عفاف نماد هویت انسانی چاپ دوازدهم تهران، انتشارات سنابل بهار ۹۰
- ۲- طاهری نیا، احمد حضور زن در عرصه های اجتماعی - اقتصادی از نگاه آیات و روایات چاپ اول، قم، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۹
- ۵ فرهنگ برگزیده قرآن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی - مرکز فرهنگ و معارف قرآن جلد سوم چاپ دوم حوزه قم مرکز چاپ و نشر بوستان ۱۳۸۷
- ۶ - مطهری، مرتضی مسأله حجاب، قم، انتشارات صدرا
- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار جلد ۱۹ تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۷۹
- ۷- طباطبائی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، جامعه مدرسین، قم، بی تا
- ۸- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، چاپ اول، دار الکتب الاسلامیه، تهران، ناشر
اجود ۱۳۸۸ و ۱۳۵۰

۹- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء بیروت - لبنان، ۱۴۰۳ ق.

۱۰- مقاله عفاف و حجاب و نقش آنها در امنیت اجتماعی و خانوادگی از منظر قرآن، نویسنده حسین کاظمی سهلوانی

۱۱- سایت علم نت، مقاله کنفرانس حجاب و عفاف elment

۱۲- www.yic.ir/93/02/15

۱۳- www.wikipedia.com.. ۹۳/۰۴/۳۱